

مکوه نیتا
طبیعت

گزارش: جواد نظام دوست
عکس: افشین یوسفی

گاووش غار هامپوئیل مراغنه

هنوز کوله پشتی برگشتی از غار مراغه را باز نکرده بودم که صدای زنگ تلفن و سپس صدای گرم و دلنشین استاد شیخلی خستگی پنج روز همایش سراسری غارنوردی را از وجودم زدود. چنان پر انرژی و محکم چنان فرمانده ای مقتدر صحبت می کند بدون مقدمه و حاشیه، نظام جان رفته بودید غار همپاکوهول؟ گفتم استاد خدمت می رسیدم گزارش می دادم. فرمودند بعد از دیدن فیلم برنامه شما در تلویزیون رفتیم خاطرات و نوشته های بازدید ۱۳۴۱ آن را درآوردم و دوباره با شما این غار را بازدید کردم. البته ما اون زمان این وسایل و تجهیزات شما را نداشتیم. ما سال ۱۳۲۶ از وجود این غار با خبر شدیم. بعدها فهمیدیم که مرحوم جمشید امری معلم روستاهای منطقه که برای فرو نشاندن حس کنجکاوی خود و اهالی داخل این غار می شود سقوط کرده و فوت می کند و تنها خبر موثق بعد از آن آقایان امیرحسین امیر فیض و کتابچی در سال ۱۳۳۲ داخل این غار می شوند و خبر از چاه های مخوف و ترسناک آن می آورند. بالاخره در سال ۱۳۴۱ یک تیم ۳ نفری متشکل از مرحوم دکتر ابطحی و مرحوم عباس امینی و بنده بعد از یک روز راهپیمایی از مراغه به دهانه غار رسیدیم. شب را در دهانه غار خوابیدیم و سپس روز بعد با چراغ قوه هایی که با نشادور پر می شدن و طناب های کلفت کنفی که پس از خیس شدن همچون سیم بکسل می شد داخل غار شدیم و از چاه های اول فرود رفتیم.

روزنامه ها آن زمان نوشتند اضطراب و وحشت در غار همپاکوهول. کوهنوردان پس از ۱۰ ساعت تلاش نتوانستند بیش از ۲ چاه غار را بازدید کنند. من در این غار تکه سفال هایی با نقش برجسته و نفیس پیدا کردم که مربوط به قرن هفتم بودند که هنوز برخی از آنها را دارم.

دومین تیم فنی در سال ۱۳۴۲ از گروه البرز بودند شامل آقایان اسماعیل اردوخانی، سلماسی، علی گلدوست، کتابچی و امیرحسین امیر فیض که با همکاری دانشگاه تهران کار گروه علوم طبیعی داخل غار شدند و به طبقه زیرین غار دست پیدا کردند و خبر آن در روزنامه های آن زمان تیتربخبری شد. از شما غارنوردان می خواهیم همه اطلاعات خود را مکتوب کنید و در حفظ و حراست از غارها کوتاهی نکنید.

بی‌گمان کمتر ایرانی هست که نام مراغه را که یکی از تاریخی‌ترین شهرهای ایران است نشنیده باشد. بیشترین شهرت این شهر را رصدخانه مراغه به دوش می‌کشد. مراغه در ۱۳۵ کیلومتری تبریز و در حاشیه دریاچه صوفی قرار گرفته است. دیگر اینبه تاریخی مراغه عبارتند از:

گنبد سرخ، گنبد غفاریه، گنبد مدور، گنبد کبود، مسجد ملا معزالدین، سردابه مرادی، معبد مهر.

هامپاکهول، هامپوئیل، هنگ، کهول، هامپوهول و ... غار کبوتر نام‌هایی هستند که به یک غار از نوع چاهی در فاصله ۱۴ کیلومتری مراغه اطلاق می‌شود و از شهرتی بین کوهنوردان و غارنوردان برخوردار است.

در مقاله‌ای جواد مفرد کهلان محقق تاریخ باستان در این باره آورده‌اند یکی دیگر از فرمائرواهای اوستایی که از وی در شاهنامه نام برده شده "هوم عابد" است که همانا دستگیری افراسیاب قاتل سیاوش را به او نسبت داده‌اند و آورده شده که در سواحل شرقی دریاچه ارومیه به نزدیکی آتشکده آذرگشتسب شهر رغه زرتشتی (مراغه) قرار گرفته و فردوسی مکان دستگیری افراسیاب توسط هوم عابد را در قصر زیرزمینی وی (معبد مهر قصبه ورجوی مراغه) یا غار آهکی معروف کبوتر مراغه (هنگ کهول) ذکر می‌نماید:

وزان پس چنان بد که افراسیاب
همی گشت هر جای بی خورد و خواب
نه ایمن به جان و نه تن سودمند
همیشه هراسان جایگاهی به جست
که باشد به جان ایمن و تندرست
به نزدیک بر دع یکی غار دید
سر کوه غار از جهان ناپدید
ندید از پرش جای پرواز باز
نه زیرش پی شیر و جای گراز
زهر شهر دور به نزدیک آب
که خوانی همی هنگ افراسیاب

توضیح برزه، بردع، کزنا و هروم نام‌های دیگر همان شهر رغه زرتشتی بوده که (جمشید هوم) و پسرش زرتشت در آنجا حکومت نموده‌اند.

قرار گرفت و چند دهانه کوچک مسدود نیز شناسایی گردید.

از دیگر دستاوردهای این همایش تخصصی غارنوردی، آشنایی غارنوردان جدید با ابزار و وسایل نوین و ایمن غارنوردی و نحوه استفاده در عملیات امداد و نجات بود.

همکاری نهادها و ارگان‌های زیر، حضور دکتر نجفی نماینده مجلس شورای اسلامی شهر مراغه، اعضای شورای شهر مراغه، روسای سازمان‌های تربیت بدنی، میراث فرهنگی و گردشگری، منابع طبیعی، جمعیت هلال احمر، شهردار مراغه، ریاست هیات کوهنوردی مراغه و نیروی انتظامی در جلسه اختتامیه و ضیافت نهار میزبانان میهمان‌نواز مراغه نقطه عطف اجرای همایش غارنوردی مراغه به شمار می‌آید. نقطه امیدي تا مسئولین مربوط دست به دست هم داده و از تصمیمات غیر کارشناسانه که همانا موجب تخریب و از بین رفتن میلیون‌ها سال فعل و انفعالات شیمیایی زمین خواهد شد جلوگیری گردد. مسئولین فهیم و زحمت‌کش استان متفق‌القول نسبت به حفظ و حراست از منابع ملی و طبیعی برای استفاده تخصصی از غارهایی چون هامپوئیل تصمیم به اجرای اردوی دیگری با دعوت از غارنوردان سراسر کشور در آینده به میزبانی شورا و مسئولین شهر مراغه شدند.

در ۱۴ کیلومتری جنوب شرقی مراغه در مرکز مثلثی که از سه روستای گشایش تازه کند و قشلاق ایجاد می‌شود منطقه کوهستانی به نام زیریش (زورش زیوریش) قرار گرفته و در ارتفاع ۱۵۰ متری از کف رودخانه چند دهانه رو به جنوب خودنمایی می‌کنند که بزرگترین آن به طول ۱۰ متر و عرض ۸ متر به عنوان ورودی اصلی غار می‌باشد.

حضور غارنوردانی از ۱۳ شهر کشور با هدف آموزش نقشه‌برداری، حفاظت و پاکسازی غار عمیق و بزرگ هامپوئیل را به مرکز توجه ارگان‌ها و نهادهای ذیربط و علاقه‌مندان به غارنوردی تبدیل کرد.

غارنوردان طی اردوی ۳ روزه‌ای در منطقه موفق شدند به اکثر اهداف پیش‌بینی شده برنامه دست پیدا کنند. این غار با وجود داشتن ۴ حلقه چاه در انتهای نخستین تالار ورودی جزو غارهای غیر قابل دسترس برای عموم می‌باشد. با توجه به طبقاتی بودن تالارهای زیرین آن نیز اگر دسترسی پیدا شود باز برای رسیدن به فضاهای بزرگ مملو از تشکیلات آهکی می‌بایست از دالان‌ها و دهلیزهای تنگ و لغزنده عبور کرد که تجهیز و ایمن‌سازی آن‌ها بدون تخریب و آسیب رساندن به این اثر ملی طبیعی امکان‌پذیر نمی‌باشد. نام‌هایی چون تالار معبد، تالار آینه، تالار غمگین، حوض کوثر و... اسامی هستند که غارنوردان تبریز و مراغه بر اساس شکل چکیده‌ها، چکنده‌ها و وضعیت ظاهر حوضچه‌های آب بر آنان نهاده‌اند.

این مجموعه راهروها، تونل‌ها، چاه‌ها و دهلیزهای تو در تو ما را به فسیل‌هایی از جانوران بزرگ جثه می‌رساند که نمونه‌برداری کرده و آن‌ها را برای تحقیقات بیشتر به بیرون غار می‌آوریم. خوشبختانه حضور مسئولین و کارشناسان سازمان منابع طبیعی در منطقه و استقبال از حضور غارنوردان منجر به دریافت اطلاعات و داده‌های علمی زیادی در مورد زیست‌شناسی تاریخی و دیرین‌شناسی غار گردید و نمونه‌های منتقل شده تحویل کارشناسان منابع طبیعی گردید.

این غار در طی سه روز توسط تیم‌های مختلف نقشه‌برداری، اکتشاف و نمونه‌برداری، مورد بررسی دقیق قرار گرفت و طی این سه روز حدود دو سوم از غار با ابزار و وسایل خاص نقشه‌برداری شد. هم‌چنین یک حلقه چاه و چند دهلیز فرعی به نقاط مشکوف غار اضافه گردید و با تجسس در خط راس ارتفاعات منتهی به دهانه غار یک دهانه متصل به غار شناسایی و بقیه منطقه نیز مورد جستجو و بررسی تیم اکتشاف

اعضای کمیته اجرایی همایش سوم غارنوردی

جواد نظام دوست، باقر صمدیان، افشین یوسفی، ابراهیم بیرامیان، داود لطفی، سعید هاشمی نژاد، رحمان عباس پور، علی غلام حسینی، اقدس لطف ... زاده، آمنه علی دوست، احمد واقف، وحید اشرفی، حسین فرجی، مجید کاشیان، یوسف واقف، فاطمه واقف، میترا معصومی، محمد خورشیدی، مجید ثقفی، مهرنوش نورالهی، محمد عساری نژاد، میثم خوش قدم، احمد رفیعی، امیر جلوانی، حمید صفرزاده، رحیم سعادت، یحیی برزگر، حسین جواد، رحمان محمدی، بهنام پاکتیا، ابراهیم زکی، حمید بنیادی، مهدی لگزبان، مسعود رمضان زاده، سعید اسماعیل پور، مازیار غلامی، مجید زراوندی، سعید ورزند، پرستو نجم سهیلی، مهدی عباسوند، مهدی زارع

